

— використання режиму гнучкого обмінного курсу, який передбачає визначення вартості гривні до іноземних валют на основі співвідношення ринкового попиту та пропозиції;

— прозорості діяльності Національного банку.

Впровадження відповідних заходів, на нашу думку, сприятиме змінненню економіки країни, стабілізації її грошової одиниці та поступовому виходу з фінансової кризи.

Висновки

Проведений аналіз засвідчує, що валютна політика України потребує радикальної зміни для виконання стимулюючої ролі у розвитку національної економіки. Виникає нагальна потреба у розробці впровадженні нової концепції валютного контролю, валютного регулювання та валютного прогнозування розвитку валютного ринку України.

Сучасні напрями державної валютної політики повинні спрямовуватися на удосконалення валютного законодавства, врівноваження попиту та пропозиції іноземної валюти на валютному ринку України, поглиблення інтеграції між органами валютного регулювання, розроблення стратегії та тактики політики дедоларизації, підвищення якості валютного нагляду та валютного контролю, ефективного регулювання проведення банками валютних операцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белінська Я. Валютний механізм і принципи його структурування/ Белінська Я. // Економіка України. – 2006. – № 5. – С. 19-27.
2. Валютна політика в Україні: Оцінка і рекомендації. Інститут економічних досліджень та політичних консультацій - [Електронне джерело]. – Режим доступу до джерела: http://www.ier.com.ua/ua/publications/policy_briefing_series.
3. Валютно-курсова політика України: монографія / [М. І. Крупка, М. І. Кульчицький, Н. В. Жмурко, Д. В. Ванькович]. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2012. – 366 с.
4. Дзюблюк О. Проблеми реалізації валютної політики в умовах трансформаційних змін економіки України / Дзюблюк О. В. // Журнал європейської економіки. – 2006. – № 3. – С. 317-327.
5. Макаренко М. І., Маринич Т.О. Особливості реалізації механізму валютної політики НБУ в умовах фінансової нестабільності. - [Електронне джерело]. – Режим доступу до джерела: <http://www.economy.nauka.com.ua>.
6. Наговицин А. Г. Валютная политика / Наговицин А. Г. – М.: Экзамен, 2000. – 512 с.
7. Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік. -[Електронне джерело]. – Режим доступу до джерела: zakon.rada.gov.ua/go/vr028500-14.
8. Офіційний курс гривні - [Електронне джерело]. – Режим доступу до джерела: <http://tables.finance.ua/ua/currency/official>.
9. Офіційний сайт Верховної Ради України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/>
10. Финансовое право : учебник / под ред. О. Н. Горбуновой. – М.: Юристъ, 1996. – 400 с.
11. Щербакова О. Валютна політика Національного банку України/ Щербакова О. // Вісник Національного банку України. – 2007. – №6. – С. 6-9.

АННОТАЦІЯ

ВАЛЮТНАЯ ПОЛИТИКА УКРАИНЫ: РЕАЛИИ И КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ

В статье исследованы сущность, составляющие и формы реализации валютной политики в Украине, осуществлен анализ этапов и факторов ее формирования, а также определены приоритеты развития в современных условиях хозяйствования. Анализируя, систематизируя и обобщая научные труды многих ученых, было сформулировано собственное понимание «валютной политики» государства. В результате исследования было выделено несколько этапов формирования и реализации отечественной валютной политики. Определены основные тенденции развития и трансформации валютной политики, осуществлен анализ факторов влияния на нее, с одной стороны, и ее

непосередственного влияния на экономику страны, с другой. Обоснована необходимость дальнейшего совершенствования методов валютного регулирования экономики Украины. Определена необходимость перехода к режиму инфляционного таргетирования, необходимость дальнейшего совершенствования валютного законодательства, уравнивания спроса и предложения иностранной валюты на валютном рынке Украины, углубление интеграции между органами валютного регулирования, разработка стратегии и тактики политики дедолларизации, повышения качества валютного надзора и валютного контроля.

Ключевые слова: валютная политика, валютный курс, инфляция, валютное регулирование, режим инфляционного таргетирования.

SUMMARY

THE MONETARY POLICY OF UKRAINE: REALITIES AND CONCEPTUAL DIRECTIONS OF DEVELOPMENT

The essence, elements and forms of implementation of monetary policy in Ukraine have been researched in the article, the analysis of factors and stages of its formation has been performed and the priorities of development in the current economic conditions has been defined. The own understanding of "currency policy" of the state has been formulated in the article analyzing, summarizing and systematizing research work of many scientists. As a result research has allocated several stages of formulation and implementation of domestic monetary policy. The main trends of development and transformation of monetary policy have been defined, the analysis of the factors of influence the one hand, and its direct impact on the economy, on the other have been investigated. The necessity of further improvement of methods of currency regulation of economy of Ukraine has been justified. The need to move to inflation targeting, the necessity of further improvement of the currency legislation, balancing supply and demand of foreign currency on the foreign exchange market of Ukraine, deeper integration between the bodies of currency regulation, development of strategy and tactics of de-dollarization policy, improving the quality of supervision and currency exchange controls have been indicated.

Keywords: monetary policy, exchange rate, inflation, currency regulation, inflation targeting regime.

УДК 338.48

КОМПЛЕКСНИЙ АНАЛІЗ СТАНУ ТА ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ ТУРИСТИЧНОЇ МІСЦЕВОСТІ

МАХЛИНЕЦЬ С.С., БУКОВЕЦЬКА Н.В., ДЕРКАЧ В.Ю.

Мукачівський державний університет

У статті розглядається питання комплексного вивчення території для розвитку туристичної діяльності. Акцентується увага на оцінці природно-ресурсного стану туристичної місцевості; створення кадастрів рекреаційних ресурсів; основних типах оцінки рекреаційних ресурсів; методах дослідження туристичної місцевості з позицій охорони довкілля.

Оцінка природно-ресурсного стану, включає перш за все оцінку природно-кліматичних умов місцевості, дослідження екологічного стану озелених територій, дослідження стану повітряного басейну, дослідження стану геологічного середовища, що може бути основою функціонального використання територій.

Ключові слова: природно-ресурсний стан місцевості, комплексні характеристики стану місцевості, пофакторні характеристики стану місцевості, кабінетні дослідження, польові дослідження, кадастр рекреаційних ресурсів, рекреаційне навантаження, якість довкілля, інтегральний показник екологічного стану регіону.

Актуальність теми дослідження

Збалансований розвиток туристичної сфери потребує комплексного вивчення території та обґрунтування впливу на суспільно-екологічне середовище під час її функціонування, питань охорони довкілля та визначення передумов, що сприятимуть розвитку туристичної сфери на певній території.

Для розробки стратегії раціонального використання туристичної місцевості, а також визначення екологічної ємкості території необхідна оцінка якості оточуючого середовища, його сприятливості та безпечності для людини. Питання оцінки ефективності управління охороною навколишнього середовища і формування системи природоохоронних заходів не можуть бути ефективно вирішені лише на рівні розгляду формальних показників, він вимагає проведення різносторонньої оцінки стану території.

Комплексне дослідження стану туристичної місцевості є важливим елементом аналізу території, визначає територіальні та природні ресурси, питання охорони довкілля для розвитку основних видів рекреаційного використання території. Комплексна оцінка території спрямована на визначення інтегрального потенціалу туристичної місцевості, його можливостей та обмежень щодо подальшого розвитку продуктивних сил. Вона спрямована на аналіз усіх видів господарської діяльності, схеми їх розміщення відповідно до територіальних внутрішньорайонних (регіональних) відмінностей з урахуванням усіх природних та соціально-економічних характеристик району. Комплексна оцінка території необхідна для обґрунтування суспільної ефективності її розвитку, економічного зростання, покращання життя населення та стану довкілля. Сьогодні визначає необхідність урахування екологічної, зокрема, медико-екологічної ситуації, техногенного пресингу на природу тощо.

У сучасній науці є розроблені різноманітні підходи до оцінки суспільно-екологічного стану території для розвитку туристичної діяльності. Реалізація їх здійснюється на основі застосування певних критеріальних систем, що є структурними елементами оціночного процесу.

Багров Н.В., Боков В.А., Луцишин П.В. пропонують використовувати екологічний, економічний, соціологічний, виробничий види підходів до оцінки рекреаційної території та її комплексної структури, що дозволяє охарактеризувати стан природних ресурсів відносно сфер їх використання. Лисовський С.А., Стеченко Д.М. вважають необхідним застосування сукупної оцінки природних ресурсів території, оскільки це дозволить комплексно оцінити всі компоненти природно-ресурсного стану території, призначення використання яких, у більшості випадків, передбачає задоволення різноманітних потреб соціально-еколого-економічних процесів в суспільстві

Вивченням санаторно-курортної місцевості займаються вчені, серед них О.О. Любіцева, В.І. Мацола, М.Й. Рутинський, Н.В. Фоменко та інші. Вони приділяють велику увагу дослідженню санаторно-курортного освоєння й аспектам еколого-економічного освоєння місцевості, природно-ресурсному потенціалу геопросторової організації санаторно-курортної сфери та питанням охорони довкілля тощо.

Об'єкти та методи досліджень

Об'єкт дослідження – процеси комплексного оцінювання стану та охорони довкілля туристичної місцевості.

Предмет дослідження – сукупність принципів, прийомів і методів наукового пізнання в сфері оцінки туристичної місцевості, а також наукові положення і сучасні здобутки в сфері туризму щодо комплексного оцінювання стану та охорони довкілля туристичної місцевості.

При написанні статті використовувалися такі методи дослідження: аналітичний; статистичний, дослідницький, програмно-цільовий та інші.

Постановка задачі

Метою статті є дослідження комплексного аналізу стану місцевості для розвитку туристичної діяльності, а також питань охорони довкілля. У ході дослідження

перед нами стояли такі завдання: дослідити природно-кліматичні умови туристичної місцевості, створення кадастрів рекреаційних ресурсів, проаналізувати основні методи комплексного дослідження туристичної місцевості, питання рекреаційного навантаження, оцінка інвентаризаційної характеристики природного середовища, інтегральної моделі якості довкілля.

Результати та їх обговорення

Оцінка природно-ресурсного стану включає перш за все оцінку *природно-кліматичних умов місцевості*. Аналіз кліматичних умов починають з визначення приналежності території до того чи іншого кліматичного району. Районування, що виконане біометеорологічним методом, дозволяє визначити ступінь сприятливості природно-кліматичних умов для розселення і виявити будівельні вимоги до архітектурно-планувальних рішень в районах з різними кліматичними умовами. Це районування виконується на основі: пофакторного аналізу просторового розподілу провідних кліматичних характеристик (радіаційний, температурний, вітровий режими, атмосферні явища); оцінки кліматичних умов повторності фізико-гігієнічних класів погод; аналізу сполучень метеорологічних елементів, що визначають умови розсіювання шкідливих домішок в атмосферному повітрі (потенціал забруднення атмосфери); ландшафтного зонування.

Як правило, кліматичні дані місцевості представляються у вигляді будівельно-кліматичного паспорту об'єкту проектування. До його складу входять: архітектурний аналіз клімату; інженерно-кліматичні розрахунки окремих чинників клімату; архітектурний аналіз мікроклімату. «Загальними даними» паспорту (паспорт представляється в уніфікованій формі) є: кліматичний підрайон, до якого належить дана місцевість; його загальні географічні умови: наявність сейсмічності, просадкових ґрунтів, вічної мерзлоти (це визначається згідно з СНиП).

До пофакторних характеристик належать: сонячна радіація (прихід на горизонтальну та вертикальну поверхні, тривалість опромінення, ультрафіолетова радіація); температура повітря (середня, екстремальна, амплітуда, розрахункова: доби, п'ятиденки, опалювального періоду і найбільш холодного періоду); вітер (напрямок, швидкість); вологість (відносна, абсолютна); опади (суми, середні екстремальні; сніговий покрив).

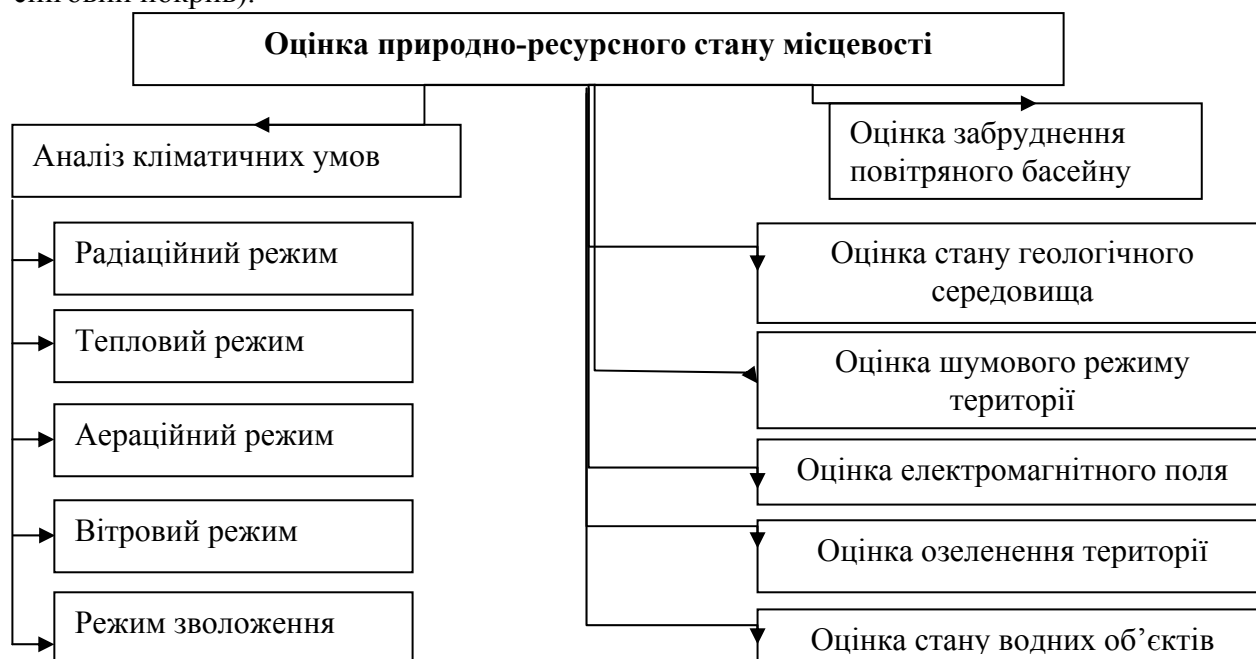

Рис. 1. Аналіз природно-ресурсного стану території

Дослідження стану повітряного басейну. Оцінка стану повітряного басейну, перш за все, враховує визначення потенційної небезпеки його забруднення залежно від природно-кліматичних чинників конкретної території, що визначають здатність атмосфери розсіювати та адсорбувати шкідливі домішки. Це залежить від характеру турбулентного обміну та швидкості вітру, наявності туманів, рельєфу місцевості та інших чинників. Несприятливий характер розсіювання шкідливих речовин спостерігається, зокрема, при виникненні температурних інверсій.

Значне підвищення рівня забруднення повітряного басейну, як правило, спостерігається при застої повітря (поєднання слабких вітрів з приземними інверсіями температури) і штилях (низькі швидкості вітру в градації від 0 до 1 м/с). Такі метеорологічні умови властиві, наприклад, районам гірських долин, де є накопичення більш щільного і холодного повітря в приземному шарі, часто спостерігається висока стійкість стану повітряних мас. У випадку розташування в долинах промислових підприємств з шкідливими викидами, створюються небезпечні умови забруднення атмосфери. Позитивну роль в очищенні атмосфери відіграє інтенсивне переміщення повітряних мас, яке може відбуватися на фоні підвищених швидкостей вітру та інших чинників, а також опади, що забезпечують вимивання домішок з атмосфери.

Дослідження стану геологічного середовища. Інженерно-геологічні процеси, зазвичай, привернені до ділянки будівництва чи охоплюють території в безпосередній близькості до неї. Під їхнім впливом формуються інженерно-геологічні умови. Під інженерно-геологічними умовами розуміється геологічна будова та гірські породи, рельєф, гідрогеологічні умови, геологічні процеси (враховуючи інженерно-геологічні).

Інженерними службами складаються інженерно-геологічні, гідрогеологічні, геоморфологічні, мерзлотні карти та ін. в масштабі 1:25000. На схемах-картах виділяються території з різним ступенем підлягання процесам ерозії, карстоутворення, селеутворення тощо. При цьому беруться до уваги допустимі навантаження на ґрунти підвалин споруд, глибина залягання ґрунтових вод від поверхні, вірогідність затоплювання, інтенсивність зсувних процесів, закарстованість тощо. Потім досліджується можливість зміни геологічних умов, їх характер (за ступенем сприятливості чи несприятливості), швидкість розвитку геологічних процесів при антропогенному впливі в ході господарського функціонування території.

Одним з основних завдань аналізу й оцінки інженерно-геологічних умов місцевості є визначення характеру і ступеня порушення територій з точки зору їх найбільш раціонального відновлення і використання для рекреаційних цілей і поліпшення довкілля.

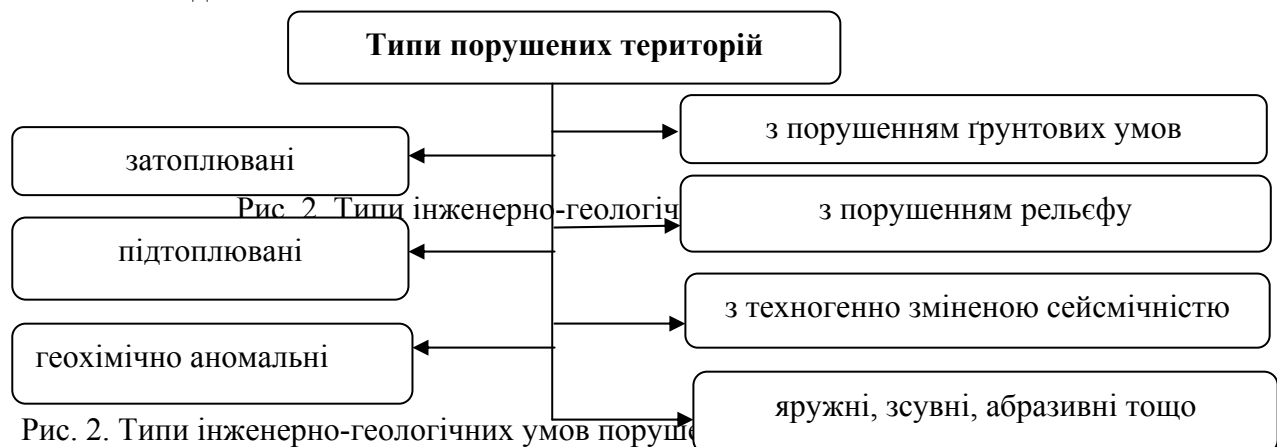

Рис. 2. Типи інженерно-геологічних умов порушення території

Рис. 2. Типи інженерно-геологічних умов порушення території

Результати вивчення стану порушених територій можуть бути основою функціонального використання територій.

При санітарно-гігієнічній оцінці ґрунту розглядається його хімічне і бактеріологічне забруднення, а також у деяких випадках порушення ґрунтового покриву. Результатом оцінки може бути схема районування території за ступенем забрудненості ґрунту з виділенням ділянок найбільш небезпечних ареалів забруднення. Також виділяються зони впливу ґрунтового покриву на рослинність і матеріально-технічні об'єкти міста, в окремих випадках - на поверхневі й ґрунтові води. Основною причиною біологічного забруднення ґрунту є невідосконалені звалища, місця захоронення (полігони) побутових відходів. Санітарна оцінка цього чинника забруднення ґрунту передбачає визначення норм накопичення відходів і категорії їхньої токсичності, а також характеристики їхнього збирання та видалення (місцезахищення на території), знешкодження, переробки.

Результатами дослідження санітарно-гігієнічного стану водних об'єктів є характеристика:

- основних джерел забруднення водних об'єктів (промисловість, житлово-комунальне господарство, водний транспорт, сільське господарство, рекреація);
- сучасного використання водних об'єктів (для господарсько-питних цілей, купання, спорту і відпочинку населення, технічного водопостачання, зрошення сільськогосподарських культур, водозабезпечення тваринницьких комплексів, рибальства і риборозведення, судноплавства, виробки електроенергії). Ці відомості необхідні для вибору критеріїв оцінки якості води;
- гідрологічних і гідродинамічних показників водного об'єкту (витрати води, середні значення ширини, глибини в окремих створах, швидкості течії), опис приток та їхніх потужностей (на тій ділянці водного об'єкту, що вивчається);
- основних джерел живлення водотоків і водоймищ (підземні води, поверхневий стік, атмосферні опади, болота).

Дослідження екологічного стану озелених територій включають декілька груп. Пріоритетність тієї чи іншої функції визначається залежно від призначення і ролі озелених територій у межах міста та за його межами. Ці критерії взаємопов'язані. Функціональні критерії визначають рекреаційні якості озелених територій (відпочинок населення, організація спорту та ін.), просторову організацію території, формування ландшафту [3].

Екологічні критерії дозволяють виявити роль озелених територій в охороні природних комплексів. Екологічна оцінка озелених територій передбачає: віднесення їх до різних груп та категорій захищеності (за унікальністю в дендрологічному та архітектурно-ландшафтному відношенні; за їхньою роллю в захисті середовища - захист ґрунту, регулювання водного балансу, кліматорегулюючі властивості тощо); відновлювальні роботи або заміну насаджень; цілеспрямоване удосконалення системи озеленення та її окремих елементів з точки зору підвищення екологічної ефективності озелених територій.

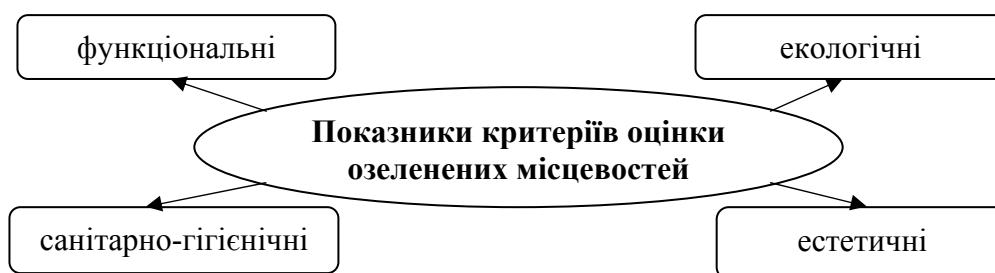

Рис. 3. Групи критеріїв оцінки озелених місцевостей

Територію, придатну для санаторно-курортної сфери перш за все слід розглядати з позиції природокористування, яку, беручи до уваги методологію природокористування, необхідно аналізувати як єдність таких процесів: організація рекреації населення за допомогою використання природних ресурсів і умов; передбачення змін навколишнього середовища враховуючи вплив рекреаційної діяльності; задоволення потреб населення в природних рекреаційних ресурсах і відновлення робочої сили.

Створення кадастрів рекреаційних ресурсів на сьогодні є досить актуальним. Але стримуючим фактором виступає відсутність єдиної системи їх обліку, використання і оцінки, а також недостатньою вивченістю запасів деяких родовищ рекреаційних ресурсів. Кількісна і якісна оцінка природних ресурсів ще не є достатньо вивченою, тому що при оцінці потрібно враховувати різні фактори. Варто врахувати, що в залежності від рівня ієрархії досліджуваних рекреаційних територій можуть змінюватися цілі і фактори оцінки. Наприклад, оцінка окремого рекреаційного ресурсу (джерела мінеральних вод, місцевості придатної для кліматолікування та ін.) повинна включати не лише кількісні характеристики, а й рівень сприятливого впливу певного рекреаційного ресурсу на рекреанта.

Для того, щоб визначити придатність території для розвитку певного типу санаторно-курортного закладу, необхідно провести дослідження території і визначити до якого типу вона відноситься.

Для того, щоб комплексно дослідити придатність території для розвитку санаторно-курортної сфери, необхідно врахувати такі **методи дослідження**:

- метод індексу випереджаючих показників - зміни величин цих показників передують певним змінам в економіці;
- метод нормативного планування - поетапне планування сукупних взаємопов'язаних елементів, що сприятимуть забезпеченню мети;
- метод моделювання – розробка моделі управління, являє собою формалізовані співвідношення, які описують основні взаємопов'язані елементи, що створюють економічну систему.

Дослідження території санаторно-курортного комплексу здійснюється методами кабінетних та польових досліджень. **Для кабінетних досліджень** використовують спеціальні довідники у санаторно-курортній сфері, наукова та публіцистична література, прас-листи та інформація з Інтернету. Результатами цих досліджень виступають: динаміка та специфіка різних економічних параметрів, характеристики визначених сегментів ринку. При дослідженні санаторно-курортної сфери великою проблемою виступає закритість інформації про заклади та технологію організації та надання лікувально-профілактичних послуг. Більшість закладів сфери туризму надають тільки загальну інформацію про підприємство та наявні в нього послуги. Метою **польових досліджень**, зазвичай, виступають: одержання статистичних даних з асортименту послуг, дистрибуції, обсягів реалізації, конкурентного середовища, цінового діапазону та подальше опрацювання цих даних з метою виявлення тенденції розвитку ринку санаторно-курортних послуг [7].

Збільшення рекреаційних потреб сучасного суспільства обумовлює необхідність вирішення багатьох питань пов'язаних з визначенням окремих характеристик природно-рекреаційного потенціалу та регламентованого екологічно збалансованого природокористування, що безумовно сприятиме задоволенню рекреаційного попиту. Такі характеристики включають рекреаційне навантаження на природні ресурси.

Рекреаційне навантаження - показник суспільного впливу (вплив рекреантів, транспортних засобів, будівництва рекреаційних споруд) на природні ЛК. Рекреаційне навантаження поділяють на:

- *допустиме* (оптимально та гранично допустимі) - створюються зміни зворотного характеру, ландшафтні комплекси втрачають певні взаємозв'язки (наприклад, збіднення видового складу травостою та зрідження деревостану і підросту), при цьому можливе часткове самовідновлення;

- *деструкційне* (критичне та катастрофічне) - спостерігаються незворотні зміни ландшафтних комплексів, корінна ломка ландшафтно-просторово-часової структури.

Перевищення максимально допустимих рекреаційних навантажень є проявом однієї з форм антропогенізації природного середовища та призводять до рекреаційної дегресії, негативно впливають на природні ландшафтні комплекси. Визначення міри рекреаційних навантажень на ландшафтні комплекси обумовлюють прийняття певних геокологічних принципів для територій природно-заповідного фонду, вони включають:

- в процесі рекреаційного природокористування збереження ландшафтно-різноманітності;

- проведення всеохоплюючих профілактичних заходів;

- гармонізація взаємодії суспільства та природи;

- раціональне природокористування за умови рівномірного територіального розсосередження рекреантів.

При дослідженні рекреаційних навантажень необхідно врахувати сезонну циклічність функціонування природно-заповідних установ, які безпосередньо пов'язані з відповідними змінами потоків відпочиваючих, характером їх діяльності, диференційованою стійкістю ЛК та їх компонентів до антропогенного впливу. Необхідно також, врахувати добовий ритм використання даної рекреаційної території.

Початковий рівень визначення міри рекреаційного навантаження на природні ландшафтні комплекси враховує *інвентаризаційну характеристику (оцінку)* природного середовища конкретної території за його окремими складовими (природними компонентами та (або) їх територіальними поєднаннями ландшафтними комплексами. Покомпонентний аналіз починається з ведучого компонента – літогенного, який у своєму складі включає літологічну будову території з наявним відповідним рельєфом і визначає характеристику компонентів. Разом з літогенним компонентом аналізується атмосферний, що являє собою приземний шар повітря з особливими погодними і кліматичними умовами. Наступними аналітичними компонентами в значенні меншої ландшафтоутворюючої функції виступають гідрогенний, едафогенний (грунт) і біогенний. Останній виступає таким, який найбільше піддається екзогенним впливам і, зокрема, рекреаційним. Вищим за нього, враховуючи компонентну градацію, є протидія цим впливам, що збільшується до найбільш «консервативного» - літогенного. Найбільшої негативної шкоди нерегульована рекреаційна діяльність завдає через витоупування, збір рослин, випалювання (у місцях розпалення вогнищ), механічне пошкодження деревостану, забруднення окремих територій тощо [2].

На даний час немає чітко визначених норм рекреаційного навантаження на природні ландшафтні комплекси. Такі норми ґрунтуються на необхідності збереження ресурсівідновних властивостей ландшафтних комплексів та вони не враховують всіх властивостей, наявність ланцюгових реакцій та причинно-наслідкових зв'язків у ландшафтних комплексах. Застосовують ряд методик визначення рекреаційного навантаження на територію. На жаль, в Україні діє тільки одна норма такого характеру: «Державні будівельні норми України 360-92 «Містобудування. Планування і забудова міських і сільських поселень».

Важливим елементом визначення величини рекреаційного навантаження є регламентація перебування та відвідання рекреаційних природно-заповідних територій. Для визначення допустимого рекреаційного навантаження береться до уваги кількість

рекреантів, при врахуванні часу їх перебування не відбуватиметься суттєвих змін в природно-ландшафтній структурі. В такому випадку рослинність виступає головним індикатором визначення допустимого рекреаційного навантаження на ландшафтні комплекси. Для кожного типового лісового ландшафтного комплексу є спеціальна методика визначення рекреаційного навантаження.

Рекреаційне навантаження можна виразити через кількість людей (людино-днів) на одиниці площі або рекреаційному об'єкті за певний проміжок часу (зазвичай за день або рік) в залежності від виду рекреації. Визначення рекреаційного навантаження потребує застосування таких **параметрів**:

- *одночасна кількість відпочиваючих* (об'єднаних одним мотивом відпочинку) на одиниці площі за обліковий період – Р (люд./га);
- *сумарний час кожного виду відпочинку на одиниці площі за обліковий період* - (год./га);
- *тривалість облікового періоду в годинах* – Т (1 рік – 8760 годин).

Ці показники можна виразити у формулі:

$$i = TP \quad (1)$$

Застосовують вибіркові методи величин рекреаційного навантаження – моментні та хронометричні. Використовують також розрахункові методи, розроблені для конкретних соціальних і природних умов на основі емпірично встановлених п'яти стадій рекреаційних дигресій.

Визначення середньорічного рекреаційного навантаження на облікових ділянках проводиться за формулою:

$$P_{cp} = 365 - P1P1nf1nfД \quad (2)$$

де P_{cp} - середньорічне рекреаційне навантаження, люд./га;

$P1, \dots, Pn$ - середні за звітний період одночасні рекреаційні навантаження в різні пори року в неробочі та робочі дні з комфортною і дискомфортною погодою, люд./га;

$f1, \dots, fД$ - середні багаторічні кількості неробочих і робочих днів з комфортною і дискомфортною погодою в різні пори року, дні.

Визначення рекреаційної місткості природної території відбувається, як сума допустимих рекреаційних навантажень для кожної групи типологічних ландшафтних комплексів і визначає чисельність відпочиваючих, що можуть перебувати на території ландшафтного комплексу без нанесення шкоди протягом певного часу.

Допустимі рекреаційні навантаження залежать від індивідуально-типологічної якості ландшафтного комплексу і змінюються в широких межах рекреаційної діяльності. Наприклад, навантаження, які стосуються рекреаційних лісів диференціюються в залежності від їх бонітету. Для лісових ЛК II бонітету показники рекреаційного навантаження зменшуються на 10 - 15%, III - на 15-25%, IV - на 20-25%. Також допускається зниження норм навантажень при крутизні (стрімкості) рельєфу з використанням понижуючих коефіцієнтів: при крутизні 10 - 20% - 0,8; 20 - 30% - 0,6; 30 - 50% - 0,4; більше 50% - 0,2.

З метою оптимізації режиму рекреаційного використання природно-заповідних територій, здійснюється контроль рекреаційних навантажень спеціальними органами та службами охорони, шляхом регулювання періодичності і тривалості видів рекреаційної діяльності та за допомогою інших супутніх організаційно-господарських заходів.

Визначення цінності природного середовища для розвитку санаторно-курортної сфери дасть можливість оцінити ефект від **якісного природного середовища**. Повна економічна цінність якісного природного середовища включає:

- *цінність від прямої фактичної експлуатації екологічних благ* (наприклад, використання первісних куточків природи в рекреаційній діяльності);

– *цінність від непрямой експлуатації* (наприклад, доходи від оздоровлення під впливом природного середовища на організм людини, а також у результаті задоволення естетичних ті інших схожих потреб людини);

– *цінність існування*, що визначається не майбутніми доходами від використання якісного природного середовища, а самим фактом існування чистого, первісного та різноманітного природного довкілля;

- *цінність викладеної альтернативи*, що пов'язана з збереженням можливості використання природних благ у майбутньому і відповідно отримувати за це доходи, яка проявляється через готовність споживачів заплатити за якісне довкілля та його збереження для майбутніх поколінь [8].

Якісне довкілля для має велике значення: окрім додаткового прибутку, скорочуються витрати на оздоровлення працівників, які постраждали під час виконання роботи.

Величина доходу від використання якісного природного середовища залежить від величини витрат на його покращення чи запобігання його погіршенню. Такі витрати залежать від:

– місця знаходження підприємства (кліматичних умов, віддаленість від об'єктів забруднення);

– наявності об'єктів екологічної інфраструктури (підприємства з охорони та відновлення природи).

Клімат створює сприятливі умови не тільки для відпочинку, але і для організації санаторно-курортних підприємств, зокрема. Сприятливість кліматичних умов визначає привабливість території, а відповідно і прибутковість, адже менш привабливі території принеситимуть менше прибутку, і навпаки.

Віддаленість від об'єктів забруднення велике значення має для територій, де є осередки лікувальних джерел (озокерит та мінеральні води).

Для визначення повної економічної цінності якісних природних умов, як фактора формування рекреаційної привабливості території доцільним буде врахувати ефект від запобігання втрат викликаних погіршенням здоров'я працівників. Через те, що фактично виміряти цей ефект неможливо, його можна вважати соціальним ефектом, що також важливо в ході планування розвитку санаторно-курортної діяльності в межах окремої території.

Якість природного довкілля залежить від цілої низки факторів. Для того щоб визначити спектр чинників та ступінь впливу кожного з них на можливість підвищення якості довкілля, потрібно розробити методику конвертації (переведення) великої кількості окремих показників до одного або невеликої кількості узагальнених показників. Таким показником може бути інтегральний показник оцінювання привабливості санаторно-курортної території щодо якості.

Інтегральна модель повинна спиратись на діючу систему статистики і бути придатною для практичного застосування. Її перевагою є можливість формування моделі, що характеризує систему в цілому з врахуванням взаємозв'язку та взаємозалежності її складових.

Інтегральна модель оцінки якості довкілля ґрунтується на порівнянні не з фактичним (минулим) станом, а з ідеальним – індикативно встановленим. Це дає можливість оцінити вплив факторів – на скільки вони знизили якість довкілля у порівнянні з ідеальною.

Оцінюючи привабливість території слід застосовувати такий набір екологічних показників:

– показники якості води (кількість скинутих нормативно-очищених вод);

– показники атмосферного повітря (щільність викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря на 1 км²;

– витрати на охорону навколишнього середовища (інвестиції в основний капітал та охорону довкілля та раціональне використання природних ресурсів; поточні витрати на охорону і раціональне використання природних ресурсів).

Показники «кількості скинутих нормативно-очищених вод» та «щільності викидів шкідливих речовин в атмосферне повітря» відображають стан водних ресурсів та атмосферного повітря, оскільки забруднення з атмосфери через деякий час потрапить у гідросферу.

Для оцінювання якості довкілля лише в комплексі з іншими показниками можна використовувати показники «інвестицій в основний капітал на охорону довкілля та раціональне використання природних ресурсів» та «поточні витрати на охорону та використання природних ресурсів» (тільки для розрахунку інтегрального показника якості атмосферного повітря можна визначити чи незначні інвестиції в основний капітал на охорону довкілля свідчать про його високу якість). Наприклад, про високу якість довкілля можуть свідчити великі витрати на охорону довкілля та низькі показники викидів в атмосферне повітря [5].

При формуванні моделі оцінки рекреаційної привабливості території щодо якості довкілля потрібно визначити значення показників, якими оцінюють чинники висхідної ознаки – привабливої території.

Враховуючи те, що використовувані показники оцінювання кожного чинника інтегрального показника привабливості території, представлені різновимірними даними, доцільним буде перевести кожен фактичний показник у нормалізований, який буде відносною безмірною величиною і нівелюватиме різницю в одиницях вимірювання. Потрібно також враховувати такі чинники, що характеризують якість довкілля серед яких: зростання значень яких її підвищують та зростання значень яких негативно впливає на екологічний стан регіону.

Для чинників, кількісне зростання яких позитивно впливає на якість довкілля регіону, відносний (нормалізований) показник чинника, що формує туристичну привабливість території, можна визначити за формулою:

$$k_{ij}^N = \frac{P_{ij}}{P_{ij \max}}, \quad (3)$$

де, k_{ij}^N – і-й нормалізований показник j-го регіону;

P_{ij} – і-й показник (фактичний) j-го регіону;

$P_{ij \max}$ – максимальний (еталонний) і-й показник.

Для чинників, кількісне зростання яких негативно впливає на якість довкілля регіону, відносний (нормалізований) показник фактора, який формує туристичну привабливість території визначається за формулою:

$$k_{ij}^N = \frac{P_{i \min}}{P_{ij}}, \quad (4)$$

де, $P_{i \min}$ – мінімальний (еталонний) і-й показник.

Результати розрахунків інтегральних показників дадуть можливість визначити привабливість регіону щодо якісного довкілля. Висока якість навколишнього природного середовища місцевості є конкурентною перевагою, яку необхідно використовувати для розвитку санаторно-курортної сфери в їх межах. Результати розрахунків із запропонованих методичних рекомендацій, які отримані на базі фактичних статистичних даних, не відображають специфічних екологічних проблем, що стоять перед окремими регіонами та гірськими районами зокрема. До найважливіших з них можна віднести нераціональне використання природно-

ресурсного потенціалу, недостатня підтримка та фінансування з боку органів влади процесів збереження якісного природного середовища.

Висновки

Комплексна оцінка стану туристичної місцевості проводиться на основі аналізу: природних факторів, ресурсно-сировинного потенціалу, екологічного стану природного середовища, транспортної забезпеченості території, планувальних умов, системи розселення, ступеня господарського освоєння території.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Багров Н.В. Регіональна геополітика стійкого розвитку / Н.В. Багров – К.: Либідь, 2002.–256 с.
2. Волошин І.М. Ландшафтно-екологічні основи моніторингу. – Львів, «Простір М», 1998.–356 с.
3. Дмитрук О.Ю. Екологічний туризм: сучасні концепції менеджменту і маркетингу: Навчальний посібник / О.Ю. Дмитрук. – 2-е вид., виправлене та доповнене. – К.: "Альтерпрес", 2004. – 192 с.
4. Запорожець О.І., Протоєрейський О.С., Франчук А.М., Боровик І.М. Основи охорони праці: Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. - 264 с.
5. Кифяк В.Ф. Стратегія розвитку територіальних рекреаційних систем: теорія, методологія, практика: Монографія / В.Ф. Кифяк. – К; Чернівці: Книги – XXI, 2010. – 432 с.
6. Лукьянова Л.Г. Рекреационные комплексы: Учебное пособие для студ. ВУЗов / Л.Г. Лукьянова, В.И. Цыбук; Под. ред. Федорченка В. К. – К.: "Вища школа", 2004. – 346 с.
7. Мельникова Н.В. Теоретическая характеристика основных методических аспектов проведения оценки компонентов природно-ресурсного потенциала региона в контексте развития курортных территорий [электронный ресурс: http://pk.napks.edu.ua/library/compilations_vak/eiu/]
8. Пахомова Н.В. Экономика природоиспользования и охраны окружающей среды: учебное пособие // Н.В. Пахомова, К.К. Рихтер. – СПб.: Издательство С.Петербургского университета, 2001 – 220с.

АННОТАЦИЯ

КОМПЛЕКСНЫЙ АНАЛИЗ И ОХРАНА ОКРУЖАЮЩЕЙ СРЕДЫ ТУРИСТИЧЕСКОЙ МЕСТНОСТИ

В статье рассматривается вопрос комплексного изучения территории для развития туристической деятельности. Акцентируется внимание на оценке природно-ресурсного состояния туристической местности; создания кадастров рекреационных ресурсов; основных типах оценки рекреационных ресурсов; методах исследования туристической местности с позиций охраны окружающей среды.

Дается оценка природно-ресурсного состояния, включая прежде всего оценку природно-климатических условий местности, проводятся исследования экологического состояния озелененных территорий, исследование состояния воздушного бассейна, исследование состояния геологической среды, которая может быть основой функционального использования территорий.

Ключевые слова: *природно-ресурсное состояние местности, комплексные характеристики состояния местности, пофакторные характеристики состояния местности, кабинетные исследования, полевые исследования, кадастр рекреационных ресурсов, рекреационная нагрузка, качество окружающей среды, интегральный показатель экологического состояния региона.*

SUMMARY

COMPLEX ANALYSIS OF CONDITIONS AND PROTECTION OF TOURISM LOCALITY

Article deals with the problems of complex study of the territory for the development of tourism activity. The emphasis is on the evaluation of natural resources of the locality; formation of recreational resources cadastre; principal evaluation types of recreational resources; examination methods of tourism area under the principles of environmental protection.

Assessment of the natural and resource state including primarily an assessment of the natural and climatic conditions of the area, a study of the ecological state of green areas, study of air pollution, study of the geological environment that could be the basis of the functional usage of territories.

Keywords: *the natural and resource state of area; complex characteristics of the state of area; staged characteristics of the locality conditions; laboratory analysis; field study; recreational resources cadastre; recreational potential; environmental quality; integrated indicator of the ecological state of region.*